

SIGRID UNDSET

*Faa
Elisabet*

Sigrid Undset

Ida Elisabet

SAGA Egmont

Ida Elisabet

Translated by Anna-Maria Tallgren

Original title: *Ida Elisabeth*

Original language: Norwegian

Cover image: <https://picryl.com/>
Copyright © 1932, 2021 SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726804485

1st ebook edition
Format: EPUB 2.0

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

This work is republished as a historical document. It contains contemporary use of language.

www.sagaegmont.com
Saga Egmont - a part of Egmont, www.egmont.com

1.

Kun Ida Elisabet käveli muutamat askelet sairaalan ovelta autoon, tuntui hänestä, että yö, joka kaartui korkealla kaupungin yllä, oli läpipääsemättömän musta ja tiheä. Keltainen valo, joka lankesi kahden puolen katua luoduille korkeille lumivalleille, tuli kuin suihkuna raskaana kattavan pimeyden alta. Toisella puolen katua olivat ensikerroksen kaupanikkunat valaistuja, mutta siitä kohosivat seinät kohtisuorina, ainoastaan kalpea valonkajastus siellä täällä kierrekaihtimien takana. Keskellä katua kiilsivät raitiokiskot, ja niiden yläpuolella riippui rivi helmenvalkoisia sähkölamppuja, luoden pimeässä pienen sinervän valokehän ympärilleen. Kaupunki lepäsi kuin padan pohjassa; valkoiset tunturit ylt'ympärillä häämöttivät pimeästä, ja taloista tuikki valoja pitkin rinteitä. Mutta sitten otti yö ylivallan ja pimeni, pohjattoman mustana ja pakkaskovana. Hän aavisti, että oli tähtikirkasta, mutta tähtiä ei voinut nähdä täältä alhaalta, valaistulta kadulta.

Toinen häntä saattavista hoitajattarista työnsi peitekääröön kiedotun pojan hänelle autoon, samalla kun toinen sovitti hänen tavaransa eteen kuljettajan viereen. Ja niin hän ajoi pois, Kalle-poju sylissään. Tuon tuostakin pyyhkäisivät valot kahdelta puolen hänen kasvojaan pimeässä autossa, ja mielikuva, joka oli juuttunut häneen ulos tullessa, jäi pysyväiseksi — koko tämä tekovalo oli vain kuin kaivon pohjalla, ja kaiken yllä lepäsi yö, raskaana ja valtavana.

Ilma oli kirkas, tuuleton ja purevan kylmä. Laivasillan lankkukäytävä rämähti kauheasti jäätynyttä katukiveystä vastaan. Ketjut parkuivat äänekkäästi ja raa’asti; tulevien ja takaisin työntyvien ajopelien kolina oli niin kova. Rannallaolijoiden ja laivamiesten huudot kuuluivat kylmästä käheiltä. Sillan reunalla seisoivat ihmisiä, jotka olivat tulleet saattamaan tuttaviaan; he puhuivat äänekkäästi ja huusivat laivaan. Häntä ei kukaan ollut saattamassa ja hyvästelemässä — Aslaug olikin sanonut sen jo etukäteen, sillä hän toivoi tänä iltana pientä tilapäistyötä: eräs ystävätär, joka soitti kahvilassa, saisi vapaa-illan. Eikä Ida Elisabetillä enää ollut ketään muuta tuttua täällä kuin Aslaug — ei ainakaan ketään, josta hän olisi välittänyt.

Tuntui hyvältä päästä kannen alle — valo oli niin rauhallinen, ja sitten täällä oli tämä laivalle ominainen ilma, lienteä ja liikkumaton, niin kuin koskaan ei tuuletettaisi muuta kuin paikoitellen ja vaillinaisesti. Voi noita kaikkia tuttuja hajuja, jotka olivat juuttuneet tänne hytteihin — siellä haisi rasvainen öljy ja piintynyt tupakansavu ja olut ja samettisohvien tomu! Ja lisäksi tuntui siellä jokin epämääräinen haju, joka saattoi hänet ajattelemaan matkoja rajuilmoilla, merikipeitä matkustajia ja raskaana kuohuvaa vettä laivan ympärillä ja heliseviä lamppuja ja astioita, jotka kilisten putosivat lattialle. Tämä erikoinen haju elähytti aina Ida Elisabetia — se oli kai jäänyt häneen pikkutyöstä; hän oli aina ollut kuin päätön ilosta, kuinka muuten, kiivetessään näihin laivoihin ja matkustaessaan Vallervikeniin loma-ajaksi. Eikä hänellä kuitenkaan totta tosiaan ollut vuosikausiin ollut mitään ilon syytä tehdessään näitä matkoja. Mutta vaikka järki panikin vastaan, valtasi hänet joka tapauksessa sama vanha iloinen jännitys, kun hän vain jalallaankaan astui johonkin näistä rannikkolaiivoista.

Laivan tarjoilijatar tervehti häntä kuin vanhaa tuttua ja kysyi, miten leikkaus oli onnistunut — se lämmitti ja ilahutti Ida Elisabetiä. Ja nyt hulmahti häntä vastaan käytävässä ihana tuore, juuri kypsytyn pihvin käry; hän huomasi miten hirveä nälkä hänellä oli. Illallispöytä oli aina niin verraton tässä laivassa; hän päätti syödä oikein hyvin ja kylläkseen. Ollessaan kaupungissa hän oli koko ajan säästänyt missä ikinä voi, sillä eihän hän tietänyt, miten suuriksi lääkärin ja sairaalan laskut nousisivat. Mutta lääkäri oli ollut erinomaisen kohtuullinen — ja niin kiltti ja huolellinen Kalle-pojun suhteen; poikaa oli pidetty hyvänä kuin prinssiä.

Häikäisevän kirkas valo pienessä valkoisessa hytissä viilsi silmää, mutta sittenkin se tuntui hänestä niin hyvältä; se oli niin liikkumattoman tasainen ja rauhallinen. Uh, molemmat vuoteet toisella seinällä olivat käytössä; ne olivat kukkuroillaan matkatavaraa.

»— ihan kuin prinssiä —», mumisi hän ja suuteli poikaa poskelle; se oli niin pehmeä ja valkoinen ja ulkoilmasta raikas. »Mutta nyt saa tyyppiä matkustaa kotiin äidin kanssa, saa kuin saakin, ja tyyppiä ja äiti saavat aina olla yhdessä —». Poika ei osoittanut oikeastaan mitään iloa, tai yleensääkään minkäänlaista mielenkiintoa. Raukka, hän kai oli yhä vielä pöpperöissään väsymyksestä —.

Hän istahti vuoteensa laidalle ja irroitti vaipat ja saalit pojan ympäriltä. Viisainta oli panna hänet nukkumaan ennen kuin laiva lähtisi liikkeelle. Hoitajatar oli pukeutunut hänet yökuntoon ja vaihtanut kääreet, ennen kuin he lähtivät sairaalasta.

»Tupukkani! Oma tupukkani — oletko ihan unohtanut äidin —?» Hän puristi poikaa varovasti rintaansa vasten. »Eikö sentään ole *pikkuriikkisen* hauskaa olla ikioman mamin luona taas —?» Poika hymyili, ihan hiukan. Voi miten hänen kasvonsa olivat käyneet pieniksi ja

keltaisiksi valkoisten sideharsojen välissä! »Ja nyt saa tupukka maitoa — nami-nami maitoa, ihanaa!» — ja hän haki esiin pullon ja kupin ja banaanipussin.

»Anteeksi!» Ida Elisabet katsahti ylös. Kaksi hehkeän nuorta tyttölästä, nahkatakeissaan, oli tullut sisään; he täyttivät koko ahtaan alan vuoteitten välissä. »Mutta kas, sehän on rouva Braatø!»

— Samassa tuokiossa Ida Elisabetille selvisi, että siinä oli vanhin insinööri Meislingin pikkutyttöistä, ja toinen tämän serkku, kasvattisisko, Rostesundin joditehtaalta. »Voi miten mukava hän on», huusivat he kuorossa, ja »kas, kas», samassa kun he ripustivat nahkatakkit naulakkoon ja saivat tietää, että pojan korva oli leikattu, niin, leikkaus oli ollut oikein vakava, ja ei, ei hän ollut vanhin, pojalla oli sisko kotona, ja he asuivat nyt Berfjordissa. Ida Elisabet puolestaan ei kysynyt mitään, ja Cecilia Meisling puuteroi kasvojaan pienen peilin edessä, sanoen jotain että pöydässä kai tavataan. Samassa tyttöset pyrähtivät ulos ovesta.

Ida Elisabet jäi istumaan. Hän istui hyvin epämukavasti, etukumarassa ylävuoteen alla. Nyt vesi kuohui potkurin ympärillä, pienet värähdykset nykivät laivanrunkoa, ja samassa alkoi vesi kohisten pyyhkiä sen kupeita. Hän kuuli miten matkustajat menivät ruokasaliin, jossa lautaset ja kupit alkoivat kalista. — Mutta hänen piti jäädä istumaan tänne Kallepojun luo, kunnes tämä vaipuisi uneen.

Sitäpaitsi ei hänen mielensä tehnyt tavata tuttuja. Esimerkiksi noita Meislingejä — hehän olivat niin ylimielisiä; niin sanoivat kaikki ihmiset. Eiväthän he kyllä vaikuttaneet ylimielisiltä, tavattaessa. Mutta he pysyttelivät niin yksikseen eivätkä juuri olleet missään tekemisissä muiden vuonolaisten kanssa. Muuten, rouva Meisling oli englantilainen, Oxleyn, joditehtaan

perustajan sisar. Ja Oxleyt olivat katolilaisia. Hän muisti hyvin miten pilkallinen maisteri Myking oli ollut, sen vuoksi että Ciss Meisling ja Cecilia Oxley eivät voineet lukea uskontoa muitten lasten kanssa yhdessä, sinä vuonna, jona he asuivat tohtorin luona Vallervikenissä käydäkseen keskikoulua. »Molemmat Ceciliat», kuten hän sanoi.

Hän ei ollut tajunnut, että siinä oli sukkeluus. Sitäpaitsi eivät monet muutkaan koulussa olleet sitä huomanneet. Mykingin pilkkapuheet kohdistuivat yleensä häneen ja Fritjofin. »Elisabet Andst ja Fritiof Braatø eivät ymmärrettävästi kyllä koskaan tajua mitään leikillistä viittausta historiallisiin ja maantieteellisiin seikkoihin.»

— Nyt ei hän enää jaksanut istua tuolla tavoin kumarassa kovalla vuoteenlaidalla. Seisten pienen peilin edessä hän suori tukkaansa ja veti matkalakin jälleen päähänsä. Hänen kasvonsa olivat jollain tavoin olemattomat — ne eivät olleet muuta kuin ihan tavalliset: kapeat, värittömän kalpeat, silmät sammuneet. Tukassa ei enää ollut loistoa, se oli tuhkamaisen harmahtava, ja kiharatkin olivat merkillisen elottomat ja joustavuutensa menettäneet, kun hän hiukan koetti työntää niitä esiin hatun alta. Ida Elisabet katseli vakavasti peilikuvaansa, huokaamatta — hän vain totesi, että niin oli laita. Eikä siitä vielä ollut montakaan vuotta, kun hän oli ollut kovin sievä — vähintään yhtä sievä kuin Ciss Meisling. Cissistä *oli* tullut sievä — paljon sievempi kuin olisi luullutkaan lapsena. Toinen oli ollut soma aina.

He saattoivat olla kahdeksantoista, yhdeksäntoista-vuotiaita nykyään. Sillä itse hän oli kahdenkymmenen neljän. Hän ja Fritiof olivat olleet ylimmällä luokalla silloin, kun he tulivat kouluun.

Hän ja Fritiof. Jo koulussa oli aina sanottu Ida Elisabet ja Fritiof. Hänestä ei kyllä tuntunut, että hän silloinkaan piti Fritiofista. Päinvastoin, tuo sanontatapa tuntui hänestä kaksinverroin nöyryyttävältä; oli kuin hän olisi tullut yhä enemmän eristetyksi sen vuoksi, että hänet eristettiin Fritiofin kanssa. Näytti kuin ei Fritiof koskaan olisi kunnolla peseytynyt, eikä hän ymmärtänyt, että muut koululaiset pitivät häntä vain pilkkanaan hänen kehuskelunsa takia. Niin, heitä molempia saattoi Myking kyllä pilkata — kummankaan koulumaksuista ei juuri tainnut olla tietoa. Braatøn perheen asema oli huono niihinkin aikoihin, mutta Fritiofin isä ei välittänyt tuon taivaallista sellaisesta, hänelle ei ollut olemassa muuta kuin viulunsa. Ja kaikki ihmiset tunsivat Ida Elisabetin isän asiat —.

Lieneekin ollut edeltäpäin säädetty, että hänen ja Fritiof Braatøn oli lyötävä kampeensa yhteen.

Syötyään illallista Ida Elisabet kiipesi ylös kävelykannelle.

Oli ihanaa tuntea ilmapirtaa, joka viuhui ja soi köysistössä, samalla kun laiva vakaana ja rauhallisena suuntautui ulos hiljaiseen yöhön. Ei ollut niin hirveän kylmääkään. Jumalan kiitos, että saatiin niin kaunis ilma; hän oli kyllä pelännyt matkustaa pojan kanssa näin pian leikkauksen jälkeen; tuskinpa hänelle olisi ollut hyväksikään, jos he olisivat joutuneet rajuilman käsiin.

He olivat jo kaukana väylällä. Sitä mukaa kuin hänen silmänsä tottuivat pimeyteen, rupesi hän erottamaan. Meri oli peilityyni, laivan nostattamat laineet, jotka kohisivat hiljaa ja murtuivat laivan laitoja vastaan, kimmelsivät heikosti hytin ikkunain valossa; ylhäällä köysistössä riippui pieniä lyhtyjä, jotka loistivat niin levollisesti. Mastojen päät nousivat kohti mustaa, tähtistä taivasta; paksu savu, joka kiemurteli piipuista, ajautui

suoraan miltei laivan taakse. Ja vanha, aiheeton riemuntunne, joka oli kotoisin lapsuudenajoilta, pulpahti hänessä jälleen esiin, kaiken uhallakin, hänen näin kävellessään kannella ja katsellessaan yötä, jonka läpi laiva kuljetti valojaan, ja katsellessaan yli mustan meren: se oli elävää ja aavistelevaa *kirkasta* pimeyttä, mutta siellä missä maa oli, oli pimeys paksua ja upottavaa, ja taivas —.

Oli myös revontulia luoteessa — ne eivät olleet kovin voimakkaita, ainoastaan vaalea valonkaari, niin että tunturin harja selvästi erottui taivaan kalpeasta väristä. Ida Elisabet painoi leukansa nahkakaulukseen, upotti kätensä syvään päällystakin taskuihin ja alkoi kävellä edestakaisin kannella.

Kuului puhetta salongin kattoikkunan toiselta puolen. Ja vastaus:

»Niin mutta minä en *voi* nukkua, siitä olen varma.— Sellainen paha hajukin, jodoformia tai mitä ne oikein käyttävät niissä kääreissään — ihan kuin sairaalassa —»

Ida Elisabet valahti veripunaiseksi pimeydessä. Vastustushaluisena hän keikahutti niskaansa: totisesti, täytyi kai ihmisillä olla oikeus matkustaa sairaan lapsen kanssa laivassa, vaikkakin tuollaiset hemmotellut tyttölapset —. Mutta hänen ei ollut tullut mieleenkään, että se voisi vaivata ketään —.

Hän painoi jalkansa kovemmin kanteen, kääntyi ja marssi ylähangan puolelle. Kattoikkunan tienoilta hän erotti kaksi punaista hehkuvaloa — he istuivat ja polttivat paperosseja, neitokset. Näin talvisaikaan ei yläkannella ollut tuoleja, niin että he kaikitenkin olivat saaneet sinne joitakin ylimääräisiä. Niinpä niin, he kyllä osasivat laittaa olonsa mukavaksi.

Joka tapauksessa täällä oli enemmän tuulensuojaa, vaikkakin yö oli niin tyyni. Ida Elisabet jäi seisomaan

reunaa vasten. He olivat nyt melkein vuonon suussa — saaret aivan matalia. Revontulet paloivat leveänä rauhallisena kaarena, kalpea peilikuva vedessä. Ja kaaren yläpuolella lännessä oli suuri tähti, niin loistavan kirkas.

»Rouva Braatø — tehkää hyvin, ettekö halua istahtaa tänne?» Cecilia Oxley oli tullut hänen luokseen. Ciss Meisling oli sanonut nuo sanat Kalle-pojusta.

»Kiitos, mutta menen kohta alas.»

»Eikö täällä ole kaunista? Voi, oikeastaanhan on ihanaa päästä kotiin — sillä mitään niin kaunista kuin Norja ei sentään ole olemassa! Mikähän tähti tuo oikein lienee — luuletko että se on Venus, Cecilia?»

»Ei se ole Venus — se ei kai vielä tähän aikaan ole noussut — tämä joka nyt näkyy ei voi olla Venus. — Tunneteko Te tuon tähden, rouva Braatø?» kysyi Cecilia Oxley.

»En edes aavista. Tähdistä minä en tiedä yhtään mitään.»

»Oikeastaan saattaisi ajatella että se on *Tähti*», sanoi Cecilia Meisling uneksuen. »Jota idän kolme tietäjää seurasi, tarkoitan. Se mahtoi olla hirveän jännittävää. Sillä hehän taisivat olla kauhean kauan matkalla. Ehkäpä kokonaisen vuoden, niin kauan saattoi matka hyvinkin kestää, olen jostain lukenut. Vaikkakin me vietämme näiden kolmen tietäjän muistoa, loppiaista, vain kaksi viikkoa jouluaaton jälkeen. Minusta loppiainen on aina ollut niin ihana juhla — on kuin silloin alkaisi *kaivata*, ajatellessa sitä kaikkea ja tähteä —.»

Tietäjät itäisiltä mailta — Ida Elisabet ei ollenkaan ollut muistanut sitä tähän asti, mutta tosiaankin, tänään oli loppiaisaatto. — Kulkea, kulkea ja seurata tähteä, joka osoitti tietä jonnekin. Ah, jospa saisikin! Hänen väsyneen sydämensä täytti silmänräpäykseksi kaihoisa, särkyvä

ikävä: hänkin alkoi *kaivata*, niinkuin tuon Ciss Meisling-lapsen sana kuului —.

»Voi sinua», nauroi Cecilia Oxley lempeästi. »Mutta eiköhän meidän nyt pitäisi mennä maata, Ciss, on jo myöhä —»

»Kuulehan, minusta se amerikkalainen runo, jonka Sunniva Aarstad on kääntänyt, oli niin kovin kaunis. Aivan viehättävä!» Ja tyttölapsi alkoi lausua, hiljaa ja koko lailla haaveellisena:

1) Melkior kallista kultaa toi.
En tuoda voi kultaa muuta
kuin kultaiset renkaat pilvien,
jotka saartavat taivaalla kuuta.

Suitsutusta toi Baltasar.
Minä, köyhä vaimo, voin antaa
vain majani sauhun, mi tanhuten
nousee päin ilman rantaa.

Kultalippaassa mirhaa myös
toi Kaspar. Oi Jeesus, multa
sydämen vain sinä lahjaks saat —
en kiellä mitään mä sulta.

Nuo kolme naista jäivät hetkeksi seisomaan, katsoen yöhön, päin kirkasta tähteä ja revontulen kaarta yli vuonon suun.

»Ei, nyt minun täytyy mennä katsomaan pojuani», sanoi Ida Elisabet.

Kalle-poju nukkui makeasti. Ida Elisabet otti esiin salapoliisikertomuksen, jonka Aslaug oli tuonut hänelle matkalukemiseksi. Hän istuutui ruokasaliin lukemaan sitä — siellä ei ollut ketään. Sitten hän veti jalat alleen

sohvalle, tahtoen oikein nauttia kaikesta — lämmöstä ja samettisohvan pehmeystä, lamppujen hiljaisesta kilinästä, höyrylaiva-komeudesta, joka herätti hänet muistelemaan menneitä — loma-aikoja ja vapautta ja lapsuusajan huolettomuutta.

Mutta hän oli tuskin ehtinyt aloittaa nautintoaan ja lukea »Murhasta uimalaitoksessa» muuta kuin viisi kuusi lehteä, kun he jo olivat siinä taas, tyttölapset.

Nahkatakeissaan ja monet vaipat käsivarrella — mikä heidän oli istua kannella ja haaveksia tähdistä!

»Tahdotteko mennä maata ensimmäisenä, rouva Braatø, vai menemmekö me? Sillä siellä ei mahdu riisuutumaan muuta kuin yksitellen.»

Ida Elisabet tahtoi kernaimmin jäädä viimeiseksi. Sitten tyttöset menivät hyttiin ja jättivät sinne takit ja vaipat, mutta palasivat samassa. Ciss Meisling tarjosi hänelle konvehteja jättiläisrasiasta — ja he jäivät istumaan ja juttelemaan —.

Ida Elisabet oli yhä vähäpuheinen — epäluuloinen. He makeilevat, ajatteli hän. *Hän* ei ollut koskaan pyytänyt ihmisiltä ystävyyttä — eikä myöskään säärittelyä.

Kysymättä kertoi Ciss Meisling, että he olivat olleet Englannissa, ensin vuoden luostarikoulussa ja sitten toisen isoäiti-Oxleyn luona. Hän laverteli lavertelemistaan ja hänen intonsa hermostutti sanomattomasti Ida Elisabetia. Hänellä oli typerät taivaansiniset lapsensilmät — oli kaiken kaikkiaan nukensievä, hieno maidonvalkoinen iho lievästi kesakkoinen, suu kuin kirsimarja ja kiharat kuin punervaa kultaa. Joulukuusenenkeli — jos nimittäin enkelit ovat shinglattuja.

Ida Elisabet keskeytti äkkiä hänen sanatulvansa ja kääntyi serkun puoleen: »Mitenkä äitinne voi, neiti Oxley?» Hänen teki mielensä antaa niin että tuntui, ja

hän aavisti, missä oli Cecilia Oxleyn arka kohta. Ihmiset olivat puhuneet yhtä ja toista, mikäli hän oli kuullut, rouva Oxleystä ja tuosta insinööri Næserista, jonka kanssa rouva oli mennyt naimisiin melkein kohta Oxleyn kuoleman jälkeen, ja tytär oli saanut jäädä enon ja tädin luo Rostesundiin, kun rouva matkusti uuden miehensä kanssa Kristianiaan.

Ja Ciss Oxley punastuikin. Se puki häntä muuten erinomaisesti. Oli kadehdittavan somaa, kun silmät olivat niin vaaleanharmajat ja kasvot muuten aivan tummat — hänen ripsensä olivat pitkät ja mustat, iho ruskea ja tukka pikimusta.

Mutta hän vastasi sievästi ja rauhallisesti: »Kiitos, hyvin.» He tulivat juuri Oslost, olivat viettäneet joulua äidin luona. Niin, hänellä oli kaksi lasta toisessa avioliitossa, kaksi suloista, reipasta pikkupoikaa.

Ciss Meisling jauhoi yhä — miten suurenmoinen Lontoo oli, miten isoäiti Oxley oli kiltti ja miten ihanaa heillä oli ollut luostarinsisarten luona. Äiti se ja se ja Äiti se ja se ja Äiti se — toinen oli ollut toistaan suloisempi.

»Mutta taivasten tekijä!» sanoi Ida Elisabet halveksuen, »montako äitiä siellä laitoksessa oikein oli?»

Kas, ursuliinien luostarissa kutsuttiin kaikkia niitä sisaria äideiksi, jotka pitivät huolta koululaisista.

»Jumala varjelkoon sitä lörpöttelyä! Mutta niin käy, kun ihmiset rupeavat uhittelemaan luontoa vastaan! Heillä on tietysti ihka samat himot kuin meillä kaikilla muilla, ja niin antaa koko tuo vanhojen neitsyeitten sakki vieraitten ihmislapsien kutsua itseään äidiksi. Hyi!»

»Ei, ei niin», sanoi Cecilia Oxley ja punastui taas. »Sillä muutamat saavat kutsumuksen siihen. Eihän se sitäpaitsi ole niin merkillistä, kun sitä oikein ajattelee. Näkeehän usein, miten itsekkäiksi monet ihmiset käyvät perhesyistä ja muustakin — voihan ajatella, että Jumala jo

tasapainonkin vuoksi valitsee jonkun, joka on kaikki kaikille. Niin että he tuntevat, etteivät he voi sitoa itseään kehenkään erikoiseen, koska he ovat sidotut kaikkiin, jotka heitä tarvitsevat —.» Hän oli hehkuvan punainen ja keskeytti.

»Hohoi! Sitä ei kukaan pysty minulle uskottelemaan. Me olemme kai kerta kaikkiaan luodut samanlaisiksi, jok'ikinen meistä, ja meillä on kaikilla samat luonnolliset intohimomme — meidän on kai turha kenenkään vastustaa niitä.»

»Minä vain en usko sillä lailla!» Ciss Meislingin sinisilmät iskivät tulta harmista. »En tiedä mitä silloin tekisin! Vähintään hyppäisin mereen!»

»No mutta, Ciss!» sanoi serkku ihan kauhistuneena.

»Pötyä. Kunhan nyt ensin rakastutte, lapsi kulta.»

»Kiitos! Siis ensinnä minun on odotettava rakastumista. Jos voin odottaa *niin* kauan, saatan kai yhtä hyvin luopua hyvällä kaikesta tuosta, jos todella rakastan, jota te ehkä ette usko — — sitähan en tiedä. Mutta kuvitelkaamme, ettei hänelläkään olisi kotia tai kontua! Mutta ellen koskaan sattuisi rakastumaan kehenkään — ja maailmassa on kai monta, jotka milloinkaan eivät tapaa sellaista, johonka he *voisivat* rakastua —, mutta vain siksi, että se on olevinaan alentavaa, he koettavat uskotella itselleen olevansa rakastuneita siihen tai siihen —»

Ida Elisabet nauroi ivallisesti:

»Sanokaa kernaammin, että luonto vetää ja virittää heille pikkuriikkisen ansan, pikku neiti Meisling —. Ja pam, siinä me istumme ketunsaksissa —!»

»Niin jos me uskomme *noin!*» Nuoren tytön ääni oli jääkylmä harmista. »Silloin on tietenkin alistuttava kaikkeen, luonnon pakosta. Tuokoon se sitten tiellemme millaisen vetelyksen hyvänsä tai oikean heittiön.»

»Ciss!» kuiskasi Cecilia Oxley kauhistuneena.

Seurasi hiljaisuus, joka oli aivan hirveä. Molemmat tyttölapset istuivat punaisina kasvoiltaan kuin puolukat. Ida Elisabet oli aivan kuin halvaantunut. — Ciss Meisling katsahti häneen syrjästä arkana ja häpeissään, hänen silmänsä alkoivat kiiltää kyyneleistä — pelontäyteisen hetken Ida Elisabet jo luuli, että toinen pyytäisi häneltä anteeksi —, silloin ei hän voisi olla hyökkäämättä päin ja antamatta kunnan korvapuustia —.

Mutta Ciss jäi istumaan ja näytti vain surkealta. Sitten Cecilia Oxley mutisi jotain että oli kai jo myöhä —. Kello riippui kaapin päällä aivan heidän silmiensä edessä, niin että tyttö saattoi nähdä mitä se oli. »Hyvää yötä», kuiskasivat molemmat tyttölapset ja livahtivat ulos, aivan kuin heidän olisi ollut vatsa tai omatunto kipeä.

Ja raivo alkoi kuohua Ida Elisabetissa — oli kuin se olisi pakahuttanut hänet. Kunpa hän olisi tarttunut noiden molempien vastenmielisten tyttölasten niskaan ja ravistellut heitä kuin kissanpoikia — lyönyt heitä vastakkain, pikku tekopyhiä. Voi, he olivat kauheita, kauheita, niin kauheita kuin vain lapset —.

Ida Elisabet makasi ahtaassa alavuoteessa, ja poika nukkui hänen käsivarrellaan. Pimeä oli niin tukahuttavan lämmin täällä alhaalla hytissä, lapsi kuumoitti, ja ajan pitkään alkoi pojan siteiden haju etoa häntä. Hän makasi ja tuumi, uskaltaisiko hän ryömiä ylös ja paneutua makaamaan hetkeksi ylävuoteeseen — sitten; vielä hän ei uskaltanut jättää Kalle-pojua yksin, sillä juuri nyt laiva keinui ja heittelehti aika ankarasti pitkissä mainingeissa; he olivat jättäneet saariston.

Tuskaisen hellästi ja varovaisesti hän rutisti lasta lujemmin syliinsä. Voi Herra Jumala — kun hän hiljan matkusti kaupunkiin pojan kanssa ja oli kysymys elämästä tai kuolemasta, tuntui hänestä että jos hänen

pitäisi kadottaa joku lapsistaan, hän tulisi hulluksi surusta. Mutta nyt kun hän makasi näin ja piteli lasta käsivarrellaan, ei hän voinut olla ajattelematta erästä näytelmää, jonka hän kerran pikkutyttönä oli nähnyt — siinä esiintyi eräs kreikkalaisnainen, Medea, joka surmasi molemmat lapsensa päästyään oikein selville siitä, millainen heidän isänsä oli. Nyt Ida Elisabet ymmärsi sen hyvin.

Mutta Kalle-poju — voi hän oli ihan vakuuttunut siitä, ettei poikanen muistuttanut vähintäkään Fritiofia. Lapsi oli aina ollut niin herttainen, niin kiltti ja rauhallinen, ja aina niin kiintynyt äitiinsä — niin, ihan pari kuukautisesta saakka hän oli aivan kuin osoittanut tietävänsä, että hän oli äidin oma poju. Sølvi oli paljoa itsekkäämpi — mutta hänhän oli niin pieni. Mutta hän *muistutti* isää. Hän oli samalla tavoin apinamaisen vilkaskin kuin Fritiof oli ollut, lapsena. Silloinhan ihmiset olivat uskoneet, että tämä oli merkinä hänen lahjakkuudestaan.

Hän oli nähtävästi itsekin uskonut samaa, ainakin joskus, tai hän oli joka tapauksessa uskotellut sitä itselleen. Kun kerta Fritiof ja hän olivat säädetyt olemaan tuhkimuksia, tuntui jollain tavoin hyvältä uskoa, että ainakin Fritiof oli liian älykäs voidakseen tulla toimeen moisessa typerässä koulussa.

Näin hänestä tuntui nyt — jostain sellaisesta syystä hän kai oli sietänyt Fritiofia, kun tämä alkoi juosta hänen perässään, heidän rippikoulukeväänään. Fritiof tahtoi, että he olisivat kihlattu pari. Niihin aikoihin hän oli niin innostunut soittamaan viulua — alkuaan hän tahtoi vain saada Ida Elisabetin kuulemaan soittoa, alinomaa kuljettaessaan tyttöä vajoissa ja vainioilla.

Merkillisen pian hän oli oppinut soittamaan muutamia kappaleita koko lailla kunnollisesti. Ja kun hän sitten seisoi noin, hintelänä ja nuorena, miltei täysikasvuisena,

viulu poskessa kiinni ja valkoinen nenäliina pistettynä väliin niinkuin ainakin oikeilla viuluniekoilla, kun hän huojutteli ruumistaan ja heitteli edestakaisin pitkää vaaleaa hiustupsua otsallaan, samalla kun kädet ja sormet liikkuiivat niin elävästi ja hienosti hänen soittaessaan — niin, silloin oli kai Ida Elisabet uskonut, sen vuoksi että hänen oli tehnyt mieli uskoa, kaiken mitä Fritiof kuvitteli, kuinka hänestä tulisi suuri taiteilija ja miten hän laskisi koko Euroopan jalkojensa juureen, kuten sanat kuuluivat.

Ida Elisabetista hän oli niin kaunis soittaessaan — ja hän oli huomannut itsekin tulleensa kauniiksi. Paljoa, paljoa kauniimmaksi kuin kukaan hänen tuntemansa nuori tyttö. Ehkäpä hänestä tulisi kaunotar —. Hän saattoi aivan rakastua omaan kuvaansa, kun hän seiso peilin edessä ja kampasi vaaleata tukkaansa ja hajoitteli sitä rinnoilleen ja hartioilleen tai asetteli helmikäätyjä otsalleen tai koristautui silkkiliinoin ja nauhoin. Tietysti toiset olivat huomanneet *sen* jo ennen, aikoja ennen kuin hän itse oli siitä tietoinen, — hän tulisi kauniimmaksi kuin he. Sen vuoksi he olivat nolanneet häntä.

Hän alkoi runoillen punoa omaa tulevaisuuttaan Fritiofin elämän runoiluun. Eikä hän ainakaan vastustellut, kun Fritiof tuli hyväileväksi. Vaikkakin Fritiof hänen mielestään usein oli vastenmiehnen — oli kuin hänessä olisi ollut jotain, joka muistutti koiraa, kun se mieli makupalaa ja samalla pelkää ruoskaa. Mutta toisin ajoin hän saattoi itse käydä ja kuohua, — hän keimaili Fritiofille ja yllytti häntä, hyväili rajusti ja sysäsi luotaan, aivan kuin leikitellessään koirien kanssa kotona. Juuri koska hän tiesi, miten hullua tämä oli, että se jo oli pahinta, mitä nuorelle tytölle saattoi tapahtua. Sehän juuri oli jännittävää, hauskinda koko leikissä — että kaikki oli niin kauhean sopimatonta, ja jos joku saisi siitä tiedon,

niin Jumala heitä armahtakoon! Oli aivan kuin hän olisi tahtonut saada osansa hänkin, kaiken kotoisen surkeuden jälkeen: isä eli sumussa ja humussa ja istui toisin ajoin puolihöperönä ja itki sitä, että kaikki onnettomuudet olivat ryöpsähtäneet hänen ylleen ihan syyttömästi, ja toisin ajoin hän oli taas aivan hurja ja raivopäinen, haukkui hänet ja äidin pataluhaksi, ja äiti antoi takaisin niin että tuntui —! Ja kun isä ei ollut sisällä, nimitteli äiti häntä niin rumasti kuin suinkin, sanoi häntä juopoksi ja surkutteli itseään, kun he olivat tulleet niin köyhiksi, ja sitten hän valitteli kun tyttären kävi niin huonosti koulussa, ja kun hän alituisen oli liesussa, myöhään ja varhain! Ida Elisabet oli jo aikoja huomannut, ettei ollut niinkään varmaa, ettei äiti salassa ottanut naukkua isän pulloista — liiankin usein.

Konfirmaatiopäiväksi Fritiof antoi hänelle sormuksen, jossa oli pieni punainen kivi. Silloin hänestä tuntui, että hän oli jotenkuten sitoutunut Fritiofille. Vaikkakaan hänellä ei ollut antaa mitään vastalahjaa. Mutta kohta sen jälkeen tapahtui sitten se, jonka hän tiesi olevan pahinta kaikesta. Vaikkakaan hän ei voinut muistaa, että se hänestä olisi tuntunut niin vaaralliselta. Uh, eikö se ollutkaan muuta, oli hän ajatellut, kyllästyneenä ja pettyneenä. Mutta tulihan se toisenlaiseksi myöhemmin. Ja kuitenkin, *erikoisinta*, ja ajoittain hänet aivan villiksi tekevää, yhä villimmäksi, kun hän huomasi, että hän saattoi peloittaa Fritiofia — oli se tunne, että hän uhitteli, kosti puolestaan. Olisivatpa he vain tietäneet, kaikki he, jotka olivat olleet ilkeitä hänelle ja Frithjofille, mitä *he* uskalsivat. —. Hän kuvitteli mielessään, mitä kaikkea hän vastaisi heille, jos se tulisi ilmi. Ja kun hän ajatteli, mikä saattaisi olla seurauksena, oli jännitys melkein vieläkin suurempi kuin pelko. Sillä hän ei kai milloinkaan ollut osannut todella kuvitella, että se tulisi tiedoksi tai saisi

seurauksia. Pohjimmalta tuntui kai hänestä vaan, että he leikkivät hirvittävän vaarallista ja kiellettyä leikkiä, eikä hän voinut juuri kuvitella muuta, kuin että näin sitä jatkuisi edelleen, epämääräisen pitkälle.

Sitten tuli se yö — loistavan valoisa ja lienteä, juhannuksen jälkeinen kesäyö. He olivat soutaneet Erviin, kalastamaan. Kauimmaisen Ervikin talon kohdalla he nousivat maihin ja menivät erääseen ulkolatoon, ja sitten he nukahtivat. He heräsivät siihen, että joku mies oli tullut sisään ja hänellä oli taskulamppu. Tulija oli tohtori — hän oli hakeutunut latoon pientä kesäsadekuuroa pakoon.

Fritiofin täytyi soutaa yksinään kotiin ja Ida Elisabetin seurata tohtoria tämän moottoriveneessä. Tohtori puhui hänelle vakavasti. Hän ei oikeastaan sanonut mitään, jota tyttö ei ennakolta olisi tietänyt — mutta oli kuin Ida Elisabet yht'äkkiä olisi havahtunut huomaamaan, ensi kertaa, että tämä kaikki todellakin koski häntä itseään. Se oli niin kauheata, että hän oli häpeästä kuolla.

Tohtori sanoi, etteivät Ida Elisabetin vanhemmat saisi mitään tietää. Mutta hän meni braatølaisten luo, sillä hän tahtoi, että he lähettäisivät Fritiofin pois kotoa. Ja rouva Braatø tuli niin epätoivoiseksi, ettei hän voinut olla uskomatta salaisuutta ystävättärelleen, ja niin kulki huhu edelleen.

Ida Elisabet olisi tahtonut unohtaa sen päivän, jolloin hänet vaadittiin tilille kotona. Maailmassa ei ollut mitään niin raakaa nimitystä, jolla isä ei olisi häntä kutsunut, ulvoessaan ja puristaessaan nyrkkejään hänen kasvojensa edessä ja uhatessaan lyödä hänet kuoliaaksi. Ja kaikkein haaskamaisinta oli muka se, että hän oli antautunut tekemisiin Fritiofin kanssa käydessään rippikoulua. Eihän isä ollut koskaan tehnyt muuta kuin pilkannut uskontoa ja kirkkoja ja pappeja — miten *hän* saattoi luulla, että Ida

Elisabet olisi välittänyt siitä, mitä pastori Søndeled sanoi? Pastoriraukka oli niin kiltti, mutta Ida Elisabetin päähän ei ollut pälkähtänytkään, että hänet olisi otettava vakavasti.

Ja sitten — tuotiin Fritiof sinne. Voi! Mitenkä hän, Ida Elisabet, oli koskaan saattanut suostua minkäänlaisiin väleihin Fritiofin kanssa *sen* jälkeen — ei, sitä hän ei voinut ymmärtää! Surkea näky — pojanhulttio, joka oli pelosta suunniltaan ja joka pyöritti silmiään ja nosti käsivarttansa ikäänkuin torjuakseen iskut, aina kun isä liikahtikaan, ja kun isä sitten löi, huusi hän pakahtuakseen »mamma!» Ja sitten — niin — poika syytti häntä.

Ja äiti — ei, Ida Elisabetista tuntui melkein, että se oli pahinta kaikesta. Ensin äiti oli ollut aivan suunniltaan. Niin, matka kaupunkiin vanhempien kanssa — ettei hän silloin hypännyt mereen! Mutta kun sitten selvisi, ettei hänelle mitään kummempaa tapahtuisikaan, silloin äiti rauhoittui, kävi lempeäksi. Jumalan kiitos, eihän tapahtuma sentään ollut niin kauhean suuri onnettomuus —.

Sittenkin hän piti tuhat kertaa enemmän isästä, joka kiljui kuin eläin ja vannoi niin kauheasti kuin ikinä taisi — että kaikki oli yhdentekevää, saisiko tytär yhden lapsen tai kaksi tai ei yhtään, se merkitsi tässä niin kirokun vähän, mutta että hän oli häväistynyt, häväistynyt ja liattu »— ainoa kaunis ja hieno ja puhdas, josta minä enää tiesin tässä maailmassa», ja sitten hän itki, ja äkkiä sulki tytön syliinsä: »Voi Herra Jumala, jospa olisit ennemmin kuollut, Ida Elisabet! Koira, joka tulee vialliseksi, ammutaan, jos ihmisellä on sydäntä, mutta kukaan ei jaksa tehdä sitä omalle lapselleen —»

Ja kuitenkin —. Neljä vuotta myöhemmin, kun Fritiof silloin kerran tuli hänen luokseen Oslossa, sanoi saaneensa tietää hänen osoitteensa ja tahtoi tulla tervehtimään, niin ei Ida Elisabet ajanut häntä ovelle.

Ne vuodet eivät olleet hänelle niin hauskoja. Hänet oli lähetetty erään äidin ystävättären luo, ja oli kuin »täti» vain olisi odottanut, että Ida Elisabet taas joutuisi huonoille teille. Kauppaopistoon ei häntä hyväksytty, eikä tutkinto jonka hän sittemmin suoritti Treiderillä, ollut loistava. Mikään ei houkutellut häntä niin vähän kuin konttorityö. Mutta ompelu ja muotiala, jota hän olisi tahtonut oppia ja johon hän tiesi omaavansa taipumuksia — ei, hän ei saanut ajatellakaan mitään sentapaista elämäntyökseen; vanhempien mielestä se ei ollut kyllin hienoa. Isän kuoleman jälkeen hän yritti sittenkin — sai paikan eräässä tehdaslaitoksessa ja kävi ompelukoulua iltaisin. Ne molemmat vuodet, jolloin hän oli neiti Myhren palveluksessa, olivat parhaat Oslossa. Mutta sitten joutui tuo vanha rakennus purettavaksi, ja neiti Myhre, jonka kauppa oli ollut siinä neljäkymmentä vuotta, vetäytyi tykkänään syrjään liike-elämästä. Ja siinä Ida Elisabet sitten oli. Sattumalta hän tapasi erään isänsä ystävän, joka varasi hänelle paikan konttorissaan. Se oli liian huono, jotta sillä olisi elänyt, liian hyvä, jotta siitä olisi kuollut. Juuri kun Fritiof ilmestyi, tiesi hän, että hänet sanottaisiin irti ensi tilassa; — konttoriin oli perustettu liian monia aivan tarpeettomia toimia, johtajain ystävien tyttäriä varten, ja kaikki muut olivat näppärämmät kuin hän.

Hän oli ollut niin varovainen nämä vuodet. Kun Fritiofin juttu päättyi sillä tavoin, oli hän niin peloissaan ja häpeissään, että vetäytyi kuoreensa kuin arka eläin, milloin joku miehenpuoli vain yritti lähentelyn

tapaistakaan. Sitäpaitsi, ne seikkailut, jotka olivat hänen kättensä ulottuvilla, eivät olleet erikoisen houkuttelevia. Hän oli kyllä joutunut tekemisiin joidenkuiden nuorukaisten kanssa, jotka olivat kärkkäitä maksamaan hänen puolestaan ja hankkimaan hänelle jotain hauskuutta. Mutta hän tiesi hinnan. Eikä hän tahtonut painua syvemmälle. Hänen oli pidettävä itsensä kurissa nyt. Kerta vielä — ja hän joutuisi suoraa tietä tuuliajolle.

Fritiof tuli — ja Ida Elisabetista hän oli tullut kauniiksi. Hän muistutti kyllä liiaksikin kirsimarjaa, sellaista keltaista ja punaista. Mutta hän oli tullut täysikasvuiseksi, oli kunnollisissa vaatteissa ja kynnet olivat puhtaat — varsinkin se osoitti, ettei hän enää ollut mikään poikanulikka. Hänellä oli konttoripaikka erään äitinsä serkun luona — niin, musiikin hän oli työntänyt aivan syrjään; maailmassahan oli muutenkin muusikontaimia enemmän kuin tarpeeksi, sanoi hän ylimielisesti. Hän oli kai kuullut jonkun sanovan niin. Mutta hän ei puhunut siitä, että musiikinkin oli käynyt niinkuin kaiken, mihin hän ryhtyi: alku oli hänelle aina kylläkin helppo, mutta yht'äkkiä pysähtyi kaikki kuin naulittuna, eikä hän koskaan päässyt pitemmälle. Nyt hän puhui ummet ja lammet tulevaisuudenmahdollisuuksistaan setänsä konttorissa — siellä ei tultu aikoihin ilman häntä. Tietysti hän saisi helposti jotain edullisempaakin, ihan milloin hyvänsä, mutta setä kielteli, odotellen vain, että hän tulisi kyllin vanhaksi päästäkseen kauppahuoneen osakkaaksi. Fritiofilla oli ystäviä, joiden autoa hän sai lainata, ja Fritiof kutsui häntä kanssaan ajelemaan — ja kun Fritiof sitten tahtoi saada hänet niinkuin ennenkin, eikä hän enää suostunut sellaiseen, ehdotti Fritiof, että hehän voisivat toki mennä naimisiin! Heti, ilman muuta. Olihan hän täysi-ikäinen. Ja äiti suostui — riemuiten.

Mutta Ida Elisabetistä tuntui nytkin: saattoihan siltä näyttää, että hän teki viisaasti mennessään naimisiin Fritiofin kanssa, mutta se oli oikeastaan pelkkää itsepuolustusta, hän antoi vain myöten palavalle halulleen saada hyvitystä. Hän tahtoi saada hyvitystä itselleen, hän tahtoi saada hyvitystä Fritiofille — hän tahtoi todistaa itselleen ja koko maailmalle, että *rakkaus* teki heidät hulluiksi silloin. Kaikki surkeus ja nöyryytys johtui vain siitä, että he olivat olleet niin liian nuoria.

Oli kuin hyvitystä heille molemmille, kun Fritiof nyt sai näyttää, että mikä oli saattanut hänet tuohon hullaannuttavaan nuoruussyntiin kaikkine surkeine seurauksineen, oli kuitenkin tunne, jonka hän yhä tunnusti, mieheksi tultuaan. Hän tuli takaisin rakastettunsa luo nyt, kun hän saattoi huolehtia hänestä ja mennä naimisiin hänen kanssaan. Sietämätön kohtaaminen Ida Elisabethin isän konttorissa — kaikki, oli käynyt niin, koska Fritiof silloin oli ollut vain poikanen, joka peloissaan tuli lapseksi jälleen, raukka. — Ida Elisabet oli tehnyt parhaansa unhottaakseen, hän oli aina tietänyt, että Fritiof oli pelkuri.

Itse asiassa hän oli niinikään aina tietänyt, ettei Fritiofin sanaan koskaan ollut luottamista. Mutta hän tekeytyi aivan kuin ei olisi sitä tietänyt. Ensimmäiset avioliitto-kuukaudet he oikeastaan olivat olleet yksimielisiä siitä, että olivat onnellisia. Fritiof oli äärettömästi rakastunut — ja sitäpaitsi niin haltioissaan, kun hänellä nyt oli oma koti. He asuivat somassa pienessä ullakkohuoneistossa Oppegårdin luona. Hän rehenteli sillä, että hän nyt oli nainut mies, ja hän oli miltei naurettavan ylpeä, kun Ida Elisabet kertoi, että hän ehkä saisi pienokaisen — liikuttavan ylpeä, sanoi Ida Elisabet silloin, vaikkakin häntä kiusasi se, että mies kuiski ja laverteli siitä jok'ikiselle. Jo silloinkin oli jotain, joka

herätti salaista vastenmielisyyttä Ida Elisabetissa — yksinpä siinä tavassa, millä Fritiof häntä rakasti: oli kuin hän olisi rehennellyt sillä, että oli niin aikamoinen mies, suorastaan intohimoinen pukki. Ja samalla oli kuin Fritiof aina olisi pelännyt, että jokin saattaisi panna hänet kiinni.

Ja sitten tuli se —. He olivat olleet naimisissa noin viisi kuukautta, kun Fritiof kerran tuli kotiin peloittavasti masennuksissa, samalla kun hän koetti uskotella sekä Ida Elisabetille että itselleen, että pyh, eihän se ollut asia eikä mitään. Setä oli luvannut avustaa heitä, kunnes hän saisi jotain muuta; hän ei sittenkään oikein sopinut sedän liikkeeseen.

Huonekalut olivat ostetut vähittäismaksulla. Niin että kun he saivat vuokratuksi yhden huoneen Pilestrædetin varrelta, ei heidän auttanut muu kuin kalustaa se sillä vähällä, minkä Ida Elisabet oli tuonut kotoaan. Fritiofin setä antoi heille kuukausittain huoneenvuokraan ja vähän ruokaan. Neiti Myhren välityksellä Ida Elisabet sai hiukan neulomista, niin että hän saattoi ansaita muutamia kruunuja viikossa. Ja näinä aikoina hän alkoi toden teolla nähdä mitä Fritiof oikein oli miehiään.

Ei niin, ettei hän olisi huomannut hänen hyviä puoliaan. Olihan Fritiof kiltti, vieläpä rakastunut, ja yhä edelleenkin ylpeä, että hänellä oli vaimo joka pian saisi lapsen. Ja Fritiof kuvaili, miten viihtyisää heillä kolmella olisi — soma koti, valkoisiksi lakatut lapsenvaunut — hänestä Ida Elisabetin ompelemat vauvanvaatteet olivat hurjan jännittäviä. Hän oli täydellisen tyytyväinen maailmaan ja itseensä. Eikä pannut kortta ristiin saadakseen jotain uutta työtä. Ehkei se olisi ollut niin helppoakaan — jälkeempäin Ida Elisabet tuli ajatelleeksi, että ehkä oli hyvä, ettei hänen tarvinnut tietää, *minkä* vuoksi eno oikeastaan oli antanut Fritiofille matkapassit. Mutta luvatessaan Ida Elisabetille kultaa ja kunniaa

joskus epämääräisessä tulevaisuudessa, Fritiof oli yhtä tyytyväinen itseensä kuin jos hän jo olisi antanut sen kaiken hänelle, ja hän edellytti että Ida Elisabet olisi yhtä riemastunut ja kiitollinen kuin jos hän jo olisi sen saanut.

Silloin vielä Ida Elisabet voi suuttua häneen. Ja häntä kuohutti, että Fritiofin piti alinomaa valehdella — olipa sitte kysymyksessä vähäisemmät yhdentekevät pikku seikat, jolloin oli mahdotonta keksiä mitään syytä, miksi hän ei yhtä hyvin puhunut totta — ja kumminkin hän valehteli. Hän ei aikaisemmin ollut huomannut, että Fritiof oli valheellinen ihan samalla tavalla, kuin joku toinen ihminen on nauravainen.

He asuivat huoneessaan kuusi kuukautta, kunnes Ida Elisabet joutui synnytyslaitokseen. Sieltä hän matkusti Sølvin kanssa Sandefjordiin Matilda-tädin ja äidin luo; he kaksi olivat asettuneet yhteen asumaan, kun äiti tuli leskeksi. Fritiof seurasi häntä sinne. Ja sieltä Ida Elisabet sitten kirjoitti ainoalle ihmiselle, jonka varmasti uskoi auttavan, kun vain sai tietää, miten hän oli tosi hädässä. Hän ei uskaltanut antaa tädin eikä äidin aavistaakaan, että hänellä olisi kaksi lasta jo ennen, kuin ensimmäinen oli täyttänyt vuotensa. Ja sitten hänestä tuntui, että jospa he vain voisivat tulla kotiin, takaisin omille maille, niin löytyisi kai jokin neuvo. Niin hän kirjoitti tohtorille Vallervikeniin ja kysyi, eikö tämä voisi hankkia Fritiofille jotain työtä niillä tienoin.

Ja tohtorin onnistuikin. Hän sai todellakin Fritiofille paikan säilyketehtaasta, ja hän auttoi heitä saamaan asunnon Esbjørnsenin talosta, missä myös oli pieni kauppa, ja hän auttoi Ida Elisabetia alkuun, kun tämä suunnitteli pientä käsityöliikettä, nyt kun Berfjordissa oli rakennettu niin paljon.

Kalle-poju syntyi, ja silloin tohtori Sommervold oikein puhui Ida Elisabetille. Hän tahtoi saada hänet eroamaan

Fritiofista.

»Mutta etkö sitten näe, Ida Elisabet, että hän yksilönä suorastaan on kehittymätön? Iso ja vahva ruumiillisesti ja miestä kyllä hankkimaan sinulle täyden määrän lapsia —, ja sitten henkisesti kehitykseltään kymmen-, kaksitoistavuotias lapsi. Ja niin perhanan vähän miellyttävä lapsi, minun mielestäni.»

Silloin Fritiof jo oli valmis säilyketehtaasta. Ida Elisabet ansaitsi sen verran että he tulivat toimeen päivästä päivään. Ja Fritiof oli heidän oloonsa täysin tyytyväinen. Hän touhusi heidän pienellä puutarhatilkullaan, souti vesille ja oli ylpeä tuodessaan kotiin kalaa päivälliseksi, paimensi Sølviä — ja aina oli vaimon lähetyvillä tuollainen suuri laiska, laverteleva nuori miehenvetkale vetelehtimässä. Ja Ida Elisabet ymmärsi, että niin oli oleva siitä lähtien aina. Ellei hän seurannut tohtorin neuvoa.

»Mutta kun ajattelee niitä kahta lasta, joitten äiti sinä olet», sanoi tohtori. »Sinulle totisesti riittää, kun huolehdit heistä vuodesta vuoteen, joskaan sinun ei ole pakko huolehtia vielä toistenkin vanhempien isosta penikasta.»

Ehkä siinä olikin syy, miksi hän ei jaksanut seurata neuvoa. Hänestä tuntui että hän ei voinut heittää Fritiofin laista ihmistä ulos kodista ja sanoa: pysy pinnalla tai vaivu. Eikä hän jaksanut työntää häntä vanhoille Braatøille. Hän ei voinut olla ajattelematta — entä jos joku joskus tekisi samoin Sølville tai pikkupojulle. Eikä Ida Elisabet jaksanut kuvitella Fritiofin kasvoja, jos hän joskus tulisi kotiin ja sanoisi, että nyt hän tahtoi avioeroa ja nyt täytyi Fritiofin lähteä talosta. Hän muisti omasta lapsuudestaan — millaista oli sinä päivänä, kun hän sai tietää, että heidän täytyi lähteä kodistaan Holstensborgista.

Sehän juuri olikin toivotonta, että nyt hän huomasi, miten Fritiof todellakin *oli* kiintynyt häneen ja kiintynyt pienokaisiin — ainakaan *se* ei ollut valhetta eikä näyttelemistä. Fritiof oli kiintynyt häneen, koska hän niin varmasti luotti häneen — Ida Elisabet huolehtisi kyllä siitä, ettei hän koskaan näkisi puutetta. Fritiof oli kiintynyt lapsiinsa, koska oli onnellinen ollessaan isä, ja sitä paitsi hänellä aina oli kenen kanssa leikkiä. Hän oli niinkuin Sommervold oli sanonut: lapsi; hänen itsekkyytensä oli lapsen, hän oli tarrautunut kaikkeen, mikä muodosti turvaavan suojan hänen ympärilleen, ja lapsen lailla hän kertoili kaikesta, mitä tahtoi antaa heille ja tehdä heidän hyväkseen — joskus, tulevaisuudessa, joka ei koskaan ollut tullakseen — mutta Fritiof tunsi tehneensä puolestaan, kerskaillessaan kaikesta, mitä joskus toimittaisi. Silloin hän luuli olleensa kiltti poika ja odotti siitä suudelmaa ja kehumista. Itse puolestaan hän tunsi olevansa onnellisissa naimisissa, ja siksi hän oli varma, että Ida Elisabetkin oli, pohjimmalti.

Aina väliin Ida Elisabet nukahti hieman, Pohjanmeren pitkien keinuvien maininkien tuodittamana, nukahti veden ääneen, joka solisi ja porisi laitaa vasten, ja kaikkeen laivan kolinaan, kilinään ja natinaan. Mutta aina kun hän oli kunnollisesti nukahtamaisillaan, hän havahti ihan valveille — jotain kohtaa ruumiissa särki, hän oli maannut epämukavassa asennossa. Ja joka kerta havahtuessaan täyteen tietoisuuteen hän tunsi sydämen rinnassaan kuin kipeän kappaleen; sitä särki, särki. Myrhaa — sydän kuin lipas täynnä karvasta myrhaa — niinpä niin. Jospa he vain tietäisivät mitä puhuivat, ne kaksi pientä kananpäättä.

Hän oli kai maannut valveilla hetken, samoin kuin Ciss Meisling, joka oli itkeä tihutellut, Ida Elisabet kuuli sen

nenän tohinasta. Nyt kai hän jo nukkui. Mutta kun Kalle-poju rupesi äänteleämään, ensin hiljaa ja unenpöpperössä, sitten kovemmin ja painokkaasti: »Maitokuppi, maitokuppi. Kuppia, äiti», kunnes Ida Elisabetin täytyi nousta ja painaa valonappia — silloin Ciss Meisling kohosi kyynärpäälleen makuutilallaan:

»Rouva Braatø, enkö voi jotenkin auttaa Teitä?»

Hänen punaiset kiharansa olivat vallan harjaksina, ja tummia hiustupsuja oli liimautunut hänen hehkuviin pöhöttyneisiin kasvoihinsa. Hänen yllään oli vallan ihastuttava pyjama valkoista pienikukkaista silkkiä — ja se ärsytti Ida Elisabetia vielä enemmän.

»Ei kiitos», sanoi hän lyhyesti ja löysi kupin ja maitopullon.

Kalle-pojun juodessa Ciss jäi istuvaan asentoon vuoteelleen ja katseli murheellisen näköisenä.

»Oletteko vihainen minulle, rouva Braatø?» kuului nuoren tytön itkettynyt, sakea ääni. »Tiedän että olin Teille epäkohtelias äsken ja vastasin nenäkkäästi —»

Ida Elisabet hymähti:

»Herra Jumala, Ciss — uskokaa että täysi-ikäiset eivät ota asiaa niin juhmalliselta kannalta, vaikka kasvava tyttö vastaakin hiukan nenäkkäästi. — Pankaa vain nukkumaan, hyvä lapsi.»

Ciss huokasi »hyvänyönsä» ja painui peitteen alle, ja Ida Elisabet sammutti valon ja kömpi taas Kalle-pojun viereen. Nyt laiva taas suuntautui tukevasti eteenpäin, ja vesi virtaili pitkin kupeita hiljaa ja leppoisasti loristen — he olivat jo taas saariston turvissa, ja aikataulun mukaan perillä viiden tunnin perästä.

Voi, kuinka hän oli väsynyt ja kyllästynyt kaikkeen. Tavallaan tuntui melkein, että hän ei enää jaksanut Fritiofin kanssa eikä hän kuitenkaan *voinut* antaa hänelle matkapassia. Fritiof oli mitään aavistamatta, siinä

määrin, että hän vallan sai Ida Elisabetin aseettomaksi. Fritiofille voi nauraa, voi käskeä hänen olla vaiti, voi olla vastaamatta hänen juttuunsa — hän kulki kumarassa, näytti onnettomalta, — ja vähän ajan perästä hän oli aivan kuin ei olisi sattunut mitään heidän välillään.

Sellaista oli ollut kaksi vuotta Kalle-pojun tulon jälkeen. Fritiofilla oli ollut jotain pikku hommaa silloin tällöin — ja Ida Elisabetin liike oli alkanut mennä aika hyvin. Ikävintä vain oli, että Fritiofilla ei ollut käsitystäkään rahasta. Nyt hänestä tuntui, että Ida Elisabet ansaitsi »paljon rahaa» ja nyt hän tahtoi, että he sijoittaisivat sen johonkin, jonka *hän* sitten saisi tuottamaan suurenmoisesti. Hopeakettuja tietysti, tai kanala, tai rabarberiviljelystä ja hedelmäviiniä. Nyt viimeksi kummitteli peltirämä, vanha Ford, jonka juoksurata oli päättynyt tänne. Fritiof hautoi hurjia suunnitelmia sen ostamisesta ja autoliikenteen avaamisesta Langelandiin ja Vallervikeniin ja Ulko-Helleen — kaikki Berfjordiin saapuvat laivat poikkisivat samoihin paikkoihin. Taikka sitten Mokhusiin — jonka liikenteestä jo kauppayhtiön tavara-auto huolehti.

Ida Elisabetin olo ei ollut huonompaa kuin että sen sieti — kunpa hän vain olisi voinut olla ajattelematta, että tällaista olisi aina ja jatkuvasti. Ja kun hän olisi voinut olla ajattelematta ollutta ja mennyttä, ja harmittelematta omaa tyhmyyttään. Voi Herra Jumala, olihan tuhansia vaimoja, joiden täytyi elättää miesretvanaa, huolehtia itsestään ja lapsistaan, ja kuitenkin vaati elukka, jota he elättivät, että häntä kohdeltaisiin kodissa herrana ja miehenä. Fritiof ei kumminkaan ollut paha eikä vaatinut, että Ida Elisabetin piti olla hänelle kiitollinen päästessään selkäsaunasta.

Kunpa ei, kunpa ei — ei, sitä hän ei tahtonut ajatellakaan. Ja hänen kaksi lastaan — voi, hänen